

Gyökerek és szárnyak

Beszélgetés könyvről, olvasásról Ugron Zsolnával

Ugron Zsolna József Attila-díjas író, akinek méltán híres első művét, az *Úrilányok Erdélyben az Olvass többet! határtalanul-magyarul verseny- és programsorozat* keretein belül dolgozhatták fel az érdeklődő diákok. A Debreceni Ady Endre Gimnázium egyik végzős osztálya olyannyira megkedvelte a rendkívül sokoldalú író munkásságát, hogy úgy gondolták, szívesen érettségiznének belőle. Felkészülésüket megkönnyítendő, az

alkotó 2022 márciusában ellátogatott az Adyba, hogy egy rendhagyó irodalomóra keretein belül személyesen válaszolhasson a fiatalok kérdéseire, melyeket Adovics Maja, Cserkuti Dóra és Jene Zsófia tolmácsoltak neki.

Gyermekkorodban milyen hagyománya volt nálatok az olvasásnak, felolvasásnak?

Az én gyerekkorom egy elég éles határvonallal két részre oszlik. 11 éves koromig Kolozsváron éltem, utána a szüleimmal eljöttünk Budapestre. Mi akkor úgy nagyjából ugyanúgy jöttünk (mint a *jelenlegi orosz-ukrán konfliktus elől menekülők – a szerk.*), néhány bőrönddel. Nem egy háború elől menekültünk, hanem egy embertelen rezsim elől. Mikor még Kolozsváron voltam kisiskolás, volt egy nagy könyvespolcunk, és én egy olvasós gyerek voltam. Nagyon korán megtanultam olvasni és nagyon szívesen olvastam. Az erdőben is, ha kirándulni mentünk, leültem és olvastam, nem nagyon érdekelt más. Soha senki nem szólt bele, hogy mit olvasok. Levehettem bármit a könyvespolcra és rám hagyták. Ennek furcsa következményei is voltak: olyan könyvek kerültek a kezembe, amiket egyáltalán nem is értettem. De úgy voltak vele a szüleim, hogy ha olvasok, abból bajom nem lehet és ez megmaradt, végigkísérte aztán a kamaszkoromat is. Amikor már itt éltünk, Budapesten, akkor is nagyon sokat olvastam. Irodalmi estekre nem jártam, nem foglalkoztam másképpen az irodalommal. Talán a színház volt még nagyon erősen jelen az életemben, mert édesanyám zenész, és Kolozsváron az opera és a magyar színház egy épületben van, és hol opera van, hol színházi előadás. Nekem korán

meghaltak a nagyszüleim, gyakorlatilag az volt a játszóházam, a gyermekmegőrzőm, sokat voltam ott. Tehát a színház jelen volt az életemben, de másféle aktív módon az irodalom az olvasáson kívül nem, és nem is készültem nagyon sokáig írónak.

Elhangzott tehát, hogy már régóta fűz téged szoros kapcsolat az irodalomhoz, és hogy régóta szeretsz olvasni. Mi volt az első igazi könyvélmény, amire emlékszel? Akár az, amit te olvastál, akár az, amit gyerekként olvastak fel neked.

Gyerekként, azt hiszem, Benedek Elek volt az első könyvélmény, amire emlékszem. Amit nagyon gyorsan elolvastam magam, az A két Lotti volt. És aztán nagyon korán, valószínűleg túl korán olvastam Tom Sawyer és Huckleberry Finn kalandjait, Tamás bátya kunyhóját... Nem is értettem a felét annak, hogy mi történik. Thomas Mann-tól A Buddenbrook házat is azt hiszem, 13 éves koromban olvastam, de kevésbé értettem meg, nyilván. Végigolvastam az összes ún. indiános könyvet, tehát például a Winnetout, a Bőrharisnyát. Inkább az volt a meghatározó, hogyha rákaptam egy íróra, akkor sorozatban „megettem” mindent, amit lehetett tőle. Kamaszkoromban Passuth-regényeket olvastam még egy lendülettel, de tényleg sokat olvastam. Nem tudnék egy meghatározót kiemelni, talán kamaszkoromban a Mester és Margarita, de ezzel egész biztos, hogy nem vagyok egyedül, nagyon sok kamasznak kedves könyve. Ezeket tudnám az olvasói ihletésemből felsorolni.

Van esetleg olyan könyv vagy más egyéb irodalmi alkotás, részlet, amit a gyermekeidnek is szívesen olvastál?

Nagy harc volt, az én gyerekeim nem nagyon akartak olvasni, amikor kicsik voltak, pedig tényleg azt látták, hogy mindenki olvasott körülöttük, a nagyszüleik, szüleik, mindenki, de valahogy nem indult be. Azokkal próbálkoztam, amikről azt gondoltam, hogy nekem is tetszenek, a Tündér Lalával, A Négyszögletű Kerek Erdővel. Én remekül szórakoztam, miközben olvastam ezeket, de ők nem nagyon. Aztán a sokat vitatott Harry Potter volt a nagy áttörés, amire rákaptak, és elkezdtek olvasni, s azután már olvasókká váltak, és sok mindent olvasnak azóta, jó irodalmat is. Azt hiszem, hogy a nagyobbik lányomnál éppen Szerb Antal-korszak van. Egy furcsa élményem volt még a felolvasással kapcsolatban. Amikor volt az Arany János-év, akkor sok mindennel foglalkoztunk, ami Arany János. Édesapámnak ő volt a legkedvesebb költője, neki ő volt „A Költő”. Elővettem a Toldit, és elkezdtem a gyerekeimnek olvasni, akik akkor 11 és 9 évesek voltak. Azt gondoltam, hogy ez egy elég reménytelen kísérlet lesz, mert ki akarja a Toldit hallgatni esti meseként. De nem így lett, szerették. Amikor nem

értettek szavakat, akkor megálltunk, elmagyaráztam, kérdeztek. Nagyon lenyűgöző volt nekem, hogy Arany János ennyi idő után és ilyen korú gyerekeknél is működik, de működött náluk.

Diákként hogy viszonyultál a sokak által nem kedvelt kötelező olvasmányokhoz?

Az Egri csillagoknak nagyon sokszor futottam neki, mire átlendültem az elején, és aztán végigolvastam. Az aranyembernél harmincasával lapoztam át a tájleírásokat, de mindig elmondom a gyerekeimnek is, hogy ez azért van, mert neki (*Jókainak – a szerk.*) muszáj volt úgy leírnia, hogy milyen a Vaskapu – mert nem volt Google, és nem lehetett beírni, hogy „Vaskapu” és kijött a fotó –, hogy az olvasói el tudják képzelni. Voltak olyan kötelezők is, pl. a Mikszáthok, amiket szerettem, és volt, amit kicsit nehezebben olvastam, de végigolvastam. Olyan nem volt, amit nem olvastam volna végig. Ez most már a gimnáziumban remélem, hogy nincs, de általános iskolában a gyerekeim találkoztak olyan kötelező olvasmányokkal, amik nem a kötelező olvasmányok, hanem azoknak a rövidített verziói, tehát például Egri csillagok összefoglaló. Valaki más megírta, hogy miről szól az Egri csillagok. Én ezt nem értem, ez olyan, mintha azt mondanám: „Ne nézd meg a Mona Lisát, majd én lerajzolom.” Értem, hogy a kötelezők nehezek, és nehéz őket végigolvasni, de abban az egyben biztos vagyok, hogy nem az a megoldás, hogy írjuk újra röviden, tömören. Sajnos ezt nem tudom értelmezni.

Említetted, hogy kamaszkorodban a Mester és Margarita meghatározó volt, de most mi a favorit? Író, költő, bármi, regény, vers?

Nincs ilyen, hogy favorit. Nagyon sok mindent olvasok, sokfélét. Egy pár évvel ezelőtt elkezdtem újra science fictiont olvasni. Ami érdekes lett nekem, azokat olvastam. Össze-vissza olvasok, elég véletlenszerűen kerülnek a kezembe könyvek. Vásárolok is, hogyha valami felkelti a figyelmemet vagy valaki mesél róla, ajándékba is kapok nagyon sokat. Pár évvel ezelőtt kaptam egy e-olvasót karácsonyra, és azóta sokat olvasok elektronikusan is. Amit nem magyarul olvasok, azt inkább ott, mert gyorsabban be tudom szerezni. Sok fantasyt is olvasok, igazából még ifjúsági fantasyt is, mert engem valahogy mindig érdekel, hogy mi az, ami most megy a világban, hogy mire kíváncsiak az olvasók. És örömmel olvasok a magas irodalom mellett mást is, tehát amikor kijött a Witcher nevű sorozat (*magyarul: Vaják – a szerk.*), akkor én végigolvastam, mert annyira érdekelt, hogy mi történik. A történet is érdekelt, és az, hogy ez miért működik, és arra jutottam – persze, én nem tudtam lengyelül olvasni, csak angolul –, hogy ez tisztességesen meg van írva, nem véletlenül működnek ezek a történetek. Ami nagyon nagy hatással volt rám az utóbbi pár évben az Houellebecq-nek, - francia szerző, aki a Behódolást írta, az a leghíresebb könyve – az Egy sziget lehetősége. A másik egy kínai

szerzőnek, Su Tongnak a Rízs című regénye, amit tényleg hónapokig vittem magammal. Most Az ártatlanság korát olvasom újra, nem tudom, hogy miért, valamilyen útikönyv a kezembe került, aminek ugyanaz az írója. Szóval elég vegyes. Viszonylag kevés kortárs magyar irodalmat olvasok, ezt szégyenlem, de annyi minden van, annyi mindent olvasnék, és annyira kevés az idő... Verseket például azért olvasok sokat, mert volt egy Nagy Magyar Verseksorozat a Várkert Bazárban, amit szerkesztettem és amihez nagyon-nagyon sok verset kellett válogatni. Ez most egy új sorozattá alakult át, aminek az a címe, hogy Nagyok nagyjai. Mindig jön egy híres ember, aki hozza magával a kedvenc olvasmányait, és van zene meg felolvasás, de a lényeg a kedvenc könyvek vagy kedvenc írók, költők bemutatása. Most Szalóki Ági volt, vele kortárs verseket, Weöres Sándor – bár ő nem kortárs –, Szabó T. Anna, Jónás Tamás és még Tamkó Sirató Károly-verseket válogattunk. De most az Ivan & The Parazol A Gyűrűk Urával és az Utas és holdvilággal jön.

Számos erős női karaktert láthatunk a regényeidben. Van-e ezek közül olyan, akire példaképként tekintesz?

Példaképet a regényalakok közül? Nem, de van olyan, aki a kedvencem. Annyira más korban éltek és annyira más morális koordináta-rendszerben működtek, hogy nagyon nehéz lenne példaképet találni közöttük. Például: ami nekünk ma embertelennek tűnik vagy kegyetlennek, az akkor egy viszonylag normális viselkedési mód volt. Ma senki nem küldené el a 3 éves gyerekét 2 országgal arrébb nevelkedni, akkor meg ez nem okozott meglepetést, nem volt megbotránkoztató. Tehát így nehéz lenne példaképet válogatni. Az én legnagyobb kedvencem Várdy Katalin, az Erdélyi menyegzőből és A nádor asszonyaiból, és talán azért ő a kedvencem, mert róla sose hallottam korábban, nem tanultunk róla, miközben egészen fantasztikus dolgokat vitt véghez. Nyomdát alapított, nagyon sok külföldön tanuló diáknak a tanulmányait finanszírozta, és nekem az is nagyon imponál, hogy a veje, Esterházy Miklós nádor egészen Várdy Katalin élete végéig politikai kérdésekben is kikérte a tanácsát hallgatott is rá. Szerintem azért ez nem semmi, gondoljátok végig! Ha ma egy politikusról kiderülne, hogy az anyósától kér tanácsot, engem érdekelne az a nő. Szóval Várdy Katalin volt nekem, a legizgalmasabb.

Értékes gondolatokat fogalmazol meg többek között a Hagyaték című írásodban is. Engedd meg, hogy idézzem azt, amelyik nekünk a legérdekesebb volt: „Az emberek sokkal humánusabbak lennének, véleményem szerint, ha emlékeznének saját gyerekkori ábrándjaikra.” Melyek azok a vágyak, tervek, amelyekről gyerekként álmodtál?

Húha, régész szerettem volna lenni, de már nem leszek, úgy tűnik. De csinálunk egy dokumentumfilmet II. András sírjának feltárásáról, szóval próbálok a peremvidékeken mozgolódni. Gyerekkori ábrándok? Nem tudom... Talán ezért is írtam, hogy sokkal humánusabbak lennének, hogyha emlékeznénk arra, hogy mire vágytunk gyerekkorunkban. Nagyon szubjektív az emberi emlékezet, úgyhogy nem mernék a régészkedésen kívül kiemelni semmit, mert nem vagyok benne biztos. A most érkező menekültek kapcsán: úgy emlékeztem határozottan, hogy én megérkeztem ide 11 évesen, és nagyjából gyorsan beilleszkedtem, nem akartam hazamenni. Ez volt az én fejemben, de a jelenlegi helyzet kapcsán beszélgettem a nagybátyámmal, aki azt mesélte nekem, hogy „Ne viccelj, hát folyamatosan azt kiabáltad, hogy haza akarok menni, haza akarok menni.” Szóval én már nem mernék biztos kijelentéseket tenni arról, hogy milyen ábrándjaim voltak gyerekkoromban. A régészetre határozottan emlékszem, meg arra is, hogy egy ideig fodrász akartam lenni. Ennyi.

Régész talán nem lettél, fodrász sem, viszont érettségi tétel igen, és azt mondtad, hogy ez nagyon furcsa. Viszont itt ül bent az az osztály, aki téged érettségi tétellé választott, és nagyon kíváncsiak arra, hogy mit mondasz. Mi az, amit te magad kiemelnél az életművedből, magadról?

Veszprém lesz 2023-ban Európa kulturális fővárosa és az ottani irodalmi programok összeállításában én is dolgozom. Volt egy ilyen ötletem, hogy hozzunk le kortárs költőket és némán kelljen végignézniük azt, ahogy emberek az ő költeményeiket hallgatják. Ez a kínozzuk a kortárs költőket című fejezet, és most lehet, hogy ezért... *Nevet*. De nagyon örülök és elképesztően megtisztelő, hogy az én könyveimet választottátok. Sose gondoltam úgy a könyveimre, mint életműre, úgyhogy ezért most nem nagyon tudom, hogy mit mondjak. Olyasmit kellene most mondanom, ami segít nektek leérettségizni? *A közönségre pillant, melyen halk nevetés fut végig*. Jó, akkor elmondom a keletkezéstörténetet röviden, pár mondatban. Az első könyvemet teljesen véletlenül írtam. Én egy szakácskönyvet akartam írni történetekkel. Meg is írtam a történeteket, és amikor elvittem annak, aki biztatott, hogy írjam meg, azt mondta, hogy neki ez nem kell, ő egy regényt szeretne. Írtam belőle egy regényt, elvittem, akkor azt mondta, hogy jó, de nem ilyen regényt, hanem igaz történeteket szeretne. Mondtam, hogy én olyat nem írok, ő meg, hogy akkor nem adja ki. Na mindegy, aztán valahogy kiadták, de miután megjelent az *Úrilányok Erdélyben*, nekem nagyon hosszú évekig mentegetőzőnöm kellett, hogy ez nem az én naplóm, amiben kicseréltem a neveket. Ezt úgy olvassátok légy szíves, mint egy fikatív történetet. Ez fikció, azzal a tulajdonsággal együtt, hogy a legtöbb író az elsőt többnyire inkább önmagáról írja. Nyilvánvalóan vannak áthallások az én

élettörténetem és az Úrilányok története között, de nagyon nagy részét kitaláltam. A második könyvem a Szerelemfélétek, amit Meskó Zsoltal közösen írtam. Ez egy levélregény, igazából pánikból írtam, mert miután megjelent az első könyvem és nagyon sikeres lett, mindenki várta, hogy mikor írom meg a második regényt. Én meg halálra rémültem és azt gondoltam, hogy soha többet nem tudok könyvet írni. Felhívtam Meskó Zsolt barátomat, akivel amúgy is leveleztem évek óta, hogy „Te, Zsolt, nem akarsz írni velem egy levélregényt?” Mondta, hogy de, és így lett ez a levélregény, egy férfi és egy nő levelezése. A két történelmi regény, az Erdélyi menyegző és A nádor asszonyai pedig úgy születtek, hogy kiadót váltottam, és az új kiadónál olyan nagyvonalúan fogadtak, hogy azt mondták, azt írhatok, amit szeretnék. Önző módon akartam írni egy olyan regényt, amit én is szeretnék olvasni. Akkoriban kezdtek el megjelenni a Philippa Gregory- meg a Hilary Mantel-féle angol, női szemszögből írt történelmi regények, és én szerettem volna egy olyan történelmi regényt írni, aminek főhősnője van és nem főhőse, illetve elsősorban hősnője van. Báthory Annát azért választottam, mert az érdekelt egy olyan lány sorsa, aki egy egészen kivételezett helyzetben születik, de a személyes sorsa elég szomorú és tragikus, hiszen árva, közben egy a saját korában „hipermenő”, nagyon régi család tagja, gazdag, befolyásos, meg minden. 14 éves akkor, amikor a bátyja Erdély fejedelme lesz, tehát gyakorlatilag egy egész fejedelemség csöppen az ölébe. 18 -20 éves korára már özvegy. Utána pedig egy egészen kemény sors jut számára osztályrészül: megvádolják, megkínózzák, bebörtönzik, kisémmizik. Érdekelt, hogy mi történik egy jellemmel egy ilyen életút alatt, ezért lett ő a főhősnő, meg ez az egész kor nagyon izgalmas. Nem véletlen, hogy nagyon sok író nyúl a török korhoz, mert annyira sok minden történik és annyira gyorsan, hogy ez egy jó alapanyag. A nádor asszonyai meg nyilván ennek a folytatása. Csak most már meg kellene írni a harmadik részét is, és akkor tényleg mondhatnátok, hogy életmű. Ha végre egyszer befejezem ezt a trilógiát... A Hollóasszonynál is, azt gondolom, hogy a női szemszög volt, ami engem nagyon érdekelt. Biztos hallottatok róla, hogy forgatnak egy Hunyadi-sorozatot, Hunyadi János életéről. Ezt már nagyon rég készítjük elő, évek óta. A producerrel egyszer összefutottam egy buliban, és mondta, hogy már nem tudom hanyadszor írják újra a forgatókönyvet, de nem találnak rajta fogást. Én meg mondtam, hogy szerintem azért, mert megint nem figyeltek arra, hogy hol vannak a nők és mit csinálnak a nők, egyáltalán nem foglalkoztok ezzel. A nő úgy kerül bele a képbe, hogy „Ó, hát itt van egy szép szerelmi történet, kell ide egy ilyen helyes Szilágyi Erzsébet, akibe beleszerethet a Hunyadi.” Ezért nem működik a történet. Ő meg mondta, hogy egyáltalán nincs igazam, ez egy hősről szól, egy férfiről. Olyan mérges lettem, hogy hazamentem és elkezdtem írni a Hollóasszony című kisregényemet, ami Szilágyi Erzsébetéről szól, hogy leírjam a kicsit kiterjesztett véleményemet arról, hogy mennyire

voltak gyámoltalanok a nők abban a korban. Szerintem egyáltalán nem lehetnek gyámoltalanok, mert akkor nem maradtak volna életben. Legalábbis annyi ideig, mint Szilágyi Erzsébet, nem. Szóval, ez a keletkezéstörténete dióhéjban a regényeimnek, de kérdezzetek bátran. Ha valakinek eszébe jut valami, ami segítené, hogy három jeggyel jobbat írjon, akkor kérdezzen nyugodtan! *A közönséghez fordul, ahonnan szinte azonnal érkezik a kérdés:*

Nem hiszem, hogy segít, csak kíváncsi vagyok: azt hiszem, hogy egy korábbi interjúban említetted, hogy magát az írás folyamatát mennyire nem szereted, merthogy nehéz. Ezzel kapcsolatban azt szeretném kérdezni, hogy alkotásnak melyik része az, ami igazán örömet okoz neked?

A történelmi regényeknél a kutatás, az kifejezetten. Azért okoz örömet, mert miközben a forrásokat olvasom, olyan történetekre bukkanok néha, amiket soha nem tudnék kitalálni, annyira jók. Ezeket be is építem a regényeimbe, olyannyira, hogy például a Hollóasszony című kisregényben van egy középkori átok, amikor Szilágyi Erzsébet a felvidéki rablóvezérrel szövetséget köt: előre – hogy ha meg valamelyikőjük megszegné ezt a szövetséget – átkot mondanak egymás fejére. Ez az átok egy eredeti szöveg, amit beemeltem, csak egy kicsit finomítottam rajta, hogy tényleg érthető legyen. Azért meséltem el, mert az első kiadásában a Hollóasszonynak ez az átok ez úgy jelent meg, hogy a szövegben a nemzetsége szó kicserélődött a nézettsége szóra: a szövegjavító kijavította és senki nem vette észre. Se én, se a szerkesztő, se az olvasószerkesztő, senki, úgyhogy úgy jelent meg, hogy a középkori átokban nézettségével átkozódik Szilágyi Erzsébet. Szóval ezt a részét szeretem, a kutatást. Az írást is szeretem néha... Az írás, nekem legalábbis, veritékes munka. Talán Esterházynál olvastam, hogy író az, akinek az írás gondot okoz. Ez, azt gondolom, hogy pontos. Ez munka, le kell ülni hatkor, hétkor, nyolckor a gép elé, és ki meddig bírja, addig ír, hat órát, nyolc órát. Írni nem lehet úgy, hogy amikor jön az ihlet, meg amikor kedvem van. Írsz, írsz, írsz, néha jót írsz, néha rosszat írsz. Ha rosszat írsz, kidobod, újraírod, de magát nem írja meg a könyv. Van egy olyan része a regényírásnak nálam, ami jó, amikor csak úgy fejben, porszívózás közben, meg a postán sorban állás közben azon gondolkodom, hogy akkor ezt kellene vagy azt kellene. De amikor már írom, az pokoli, és nemcsak nekem pokoli, hanem a környezetemnek is pokoli, mert elviselhetetlen vagyok és nem akarok kijönni abból a világból, amibe belementem, úgyhogy azért írok kevesebbet most, hogy legyenek még barátaim.

Szó volt az eddigi életművedről, viszont kíváncsiak vagyunk arra is, hogy milyen terveid vannak a jövőre nézve. Hogy konkretizáljam a kérdést: egy korábbi interjúban

elmondta, hogy szeretnéd kiadni egy drámai művet Útközben is jó lenni címmel, ha minden igaz. Erről mit tudhatunk, esetleg beavatsz?

Drámai művet? Ritkábban kéne interjút adnom... *Nevet.* Volt egy színdarab tervem, amit évekig hurcoltam magammal, és most már sajnos nem tudom megírni. Sokat ingázom Erdély és Budapest között és éveken keresztül vonattal mentem. Még most is sokszor vonatozom, de volt egy időszak, amikor sokkal többet mentem vonattal, mint autópályán. Az éjszakai vonat – illetve kettő is van, de amiről írni akartam – Csíkszereda és Budapest között közlekedik és van egy sajátos hangulata. Ott mindig találkoztam ismerősökkel, és mindig elég beszélések voltak. Volt, hogy foci-vb elődöntőt néztem az étkezőkocsiban, volt, hogy táncoltunk, szóval elég jó élményeim fűződnek ehhez a vonathoz. Ebből akartam egy színdarabot írni. Sajnos a vonatnak az a neve, hogy Corona Express. Ez lett volna a színdarabnak a címe is, de ezt most már nem lehet megírni, elsodorta a történelem. Vagy talán mégis lehet, de biztos más lesz a címe...

A beszélgetés elején esett egy kevés szó a családról. Milyen hatása van a hétköznapi életre nézve annak, hogy egy nagy múltú visszatekintő család sarja vagy?

Azt gondolom, hogy a gyerekkoromban körülbelül annyi hatása volt, hogy a mi családi anekdotáinkban meg történeteinkben szerepeltek udvarházak, meg olyan kifejezések, amiket egyébként mesékben lehetett hallani. De mindenhol vannak családi történetek, anekdoták, sok mindenki nagymamájának van recepteskönyve, ez nem volt annyira nagyon különleges. Mi Ceausescu diktatúrájában éltünk, ott azért ennek inkább árnyoldalai voltak, mint pozitívumai. Amikor Budapestre kerültem, és elkezdtem az egyetemet, elkezdtem dolgozni újságíróként, ezt nagyjából senki nem tudta rólam, egyáltalán nem volt érdekes. Néhányan talán tudták, de sose merült fel, tehát nem volt különlegesebb ettől az életem. Aztán, amikor visszaköltöztem Erdélybe – mert oda mentem férjhez, és odakerültem egy kastélyba és egy kastélyparkba, pontosabban egy kastélyparkba, ami tele volt homokkal, és azt nekiálltunk felújítani a volt férjem családjával –, akkor ez persze megint valahogy előkerült, merthogy ezzel a romhalmazzal együtt jött a családi történet is, amivel hirtelen foglalkozni kellett, mert megint valahogy érdekes lett, felerősödött. Utána eljöttem onnan, több mint tíz évvel ezelőtt, azóta teljesen átlagos értelmiségi életet élek Budapesten. Ami természetesen nem teljesen igaz, mert a gyerekeim mindig a nagymamájuknál töltik a nyári szüneteiket Erdélyben, és a nagymamájuk történetesen egy kastély mellett lakik, egy kis házban. Én is visszajárok oda, nagyon sok barátom lett ott, de másképp nincs hatással az életemre. Lehet, hogy vannak mániáim, amik abból adódnak, hogy hogyan neveltek, de szerintem sokunknak vannak mániái. Az enyéme

kicsit mások. Például elég türelmetlen vagyok a gyerekeimmel, hogyha nem ülnek egyenesen az asztalnál vagy rosszul teszik le a kést. (Valószínűleg nem annyira fontos, hogy teszik le a kést, de ez most mindegy, én ilyen vagyok.) Másnak más mániái vannak, úgyhogy emiatt én nem érzem rosszul magam.

Szóba került a családod, a múltad és az Úrilányok Erdélyben, amiről említetted, hogy nem önéletrajz, viszont vannak benne valós elemek, például az ex libris történet, hogyha jól tudom. Ez bizonyára felelevenített egy-két emléket írás közben. Melyek voltak a legkedvesebbek?

Azt hiszem, hogy a vicces történetek. Volt egy-két történet, ami tényleg megtörtént, és azokra jó volt visszagondolni is. Nem pontosan emlékszem, hogy miket írtam bele a regénybe, mert 2010-ben jelent meg. Talán azt beleírtam, amikor megérkeztek a huszárok, vagy amikor egy lovat kergettünk éjszaka a parkban. Ezek a vicces történetek voltak nekem talán a legkedvesebbek, de nagyon furcsa volt utána azt megélni, hogy a saját rokonságomból többen jöttek oda hozzám, hogy ebben és ebben a néiben ráismertek erre és arra, és öt perccel később jött valaki más, hogy ő tudja, hogy az a néni nem is az, hanem valaki más. Találkoztam olyannal, aki állította, hogy a nagymamája ebben és ebben a faluban dolgozott a kastélyban, úgy, hogy az nem lehetett, mert én találtam ki azt a falut. Nagyon sok ilyen élményem volt. Amikor megjelent az Úrilányok Erdélyben, teljesen azonosították velem. Az egyik kedvenc unokatestvéremnek több történetét is beleírtam ebbe a könyvbe, ő például felhívott, hogy „Figyelj, mindent azért nem írhatasz le, amit elmesélek neked, engem ismernek a faluban, felismerik a történetet. És egyébként is, jogdíjat kérek.” Szóval nyomokban nyilván tartalmaz igazságelemeket, de ez sokszor így van egyébként, Flaubert mondja valahol, hogy „Bovaryné én vagyok.” Azt gondolom, hogy ez egy általános, érthető írói hozzáállás, hogy nem a saját életünket írjuk, de a saját agyunkat használjuk közben, nem tudunk mást írni, mint ami a fejünkben van. Talán van egy-két karakter, mint Várdai Katalin, akit jobban szeretek írni, de Esterházy Miklós ugyanannyira én vagyok, mint Báthory Anna, ezt nem tudom leválasztani. Az ő világuknál a saját élmények kicsit még engem is szórakoztattak, miközben írtam, meg az hogy hogyan írjam át, hogy ne sértődjön meg senki. Persze, így is volt, aki megsértődött, mert magára ismert egy karakterben, amit egyáltalán nem róla formáztam. Szóval vannak áthallások, de nem egy az egyben kell érteni ezeket.

Következő kérdésünk is Erdélyhez kapcsolódik: melyek azok az értékek, amelyeket Erdély képvisel a számodra? Illetve egy másik kérdés, hogy melyek azok az értékek, amelyeket fontosnak tartasz, hogy a jelen generáció megőrizzen?

Amit én nagyon szeretek Erdélyben, hogy – s ezt nem feltétlenül Kolozsvárra értem, de talán még ott is – talán kicsit természetközelibben, valóságosabban élnek az emberek, mint mondjuk Budapesten. Én most ahhoz tudom viszonyítani, mert máshol csak rövid ideig éltem - például Ázsiában egy pár hónapig -, ahhoz képest mindenképpen. Azt hiszem, hogy a legnagyobb érték számomra az, hogy Erdélyben mintha még viszonylag rend lenne a fejekben. A dolgoknak van eleje, vége, ami fekete az fekete, ami szürke az szürke, ami fehér az fehér. A problémák is valóságosabbak: az a valóságos probléma, hogy tudok-e fűteni télen, és nem az, hogy három órát ülök a dugóban. Úgyhogy ezek a súlypontok még talán jobban a helyükön vannak. Ebből a természetközelségből még az is adódik, hogy valahogy normális módon lehet tisztelni és együtt élni a természettel, ami nekem nagyon fontos. Az is fontos – bár ezt nem tudom Erdélyhez kötni –, hogy én tudom, hogy hol vannak a gyökereim. Ha nincs szilárd talaj a lábad előtt, nem tudsz dobbantani és nagyot ugrani. Muszáj, hogy legyen szilárd talaj, anélkül nem megy. Ez a következő generációnak a fontos. Talán Goethe ez, hogy adjatok gyökereket és szárnyakat a gyerekeiteknek. Nekem ötletem sincs arról, hogy milyen világ vár rátok, ránk öt-tíz év múlva. Én akkor is írni fogok, de nem tudom, hogy milyen világ lesz öt-tíz év múlva. Ami fontos, szerintem, és a saját gyerekeimnek mindig mondogatom, hogy gondolkodjatok és kérdezzetek. Olyan mértékű információ zúdul az emberre, annyi felől, olyan nehéz kiszűrni, minek van valóságtartalma és minek nincs. De hogyha az ember igyekszik józan maradni és jó kérdéseket tud feltenni, akkor talán mégiscsak lesz egy belső iránytűje, ami utat mutat neki. Gondolkodni, kérdezni, mindent megkérdőjelezni, saját válaszokat találni.

Az Olvass többet! hagyományaihoz hozzátartozik, hogy rendhagyó óra keretében a diákok felolvassák kedvenc idézeteiket az éppen aktuális műből. Erre egyébként holnap fog sor kerülni Debrecenben, az Irodalom házában. Melyik az a részlet a történetesen az Úri lányok Erdélyben című regényből, ami a szívedhez a legközelebb áll?

Egyet nem tudok kiragadni, de azt hiszem, hogy a legjobban azokat a történeteket szeretem, amik visszamennek a múltban, nem a jelenben játszódnak, amik nem a kerettörténetet adják, hanem a fel-felbukkanó szálak. Talán máshogy is voltak szedve valamelyik kiadásban. Ezek a szövegek a nagyszüleim világáról szólnak, ezeket szeretem a legjobban. Azért szeretem ezeket a legjobban, mert ezeknek a történeteknek egy részével nőttem fel, de amikor elkezdtem írni a

könyvet, akkor azért tudatosan kutattam is, és gyűjtöttem ezeket a sztorikat, kicsit összegyűrtam, átírtam, így-úgy alakítottam. Nagyon szeretem ezeknek a történeteknek a humorát is. Nem is a történeteknek a humorát, hanem azoknak az embereknek a humorát szeretem, akik egészen komoly megpróbáltatásokon mentek keresztül: világháborúkon, kitelepítéseken, nélkülözésen. Talán most megcsap minket ennek a szele, és nem tudom, ki hogy van vele, engem teljesen kibillentett az egyensúlyomból. Ezek az emberek keményebb dolgokat végigcsináltak, mint mi most, itt, Magyarországon. Valószínűleg hasonló dolgokat, mint nem messze innen, Kárpátalján és Ukrajnában, és mindennek ellenére ezekben a történetekben nekem az volt a leglenyűgözőbb, hogy nem a tragédiáról szólnak, hanem még a tragédiáról is humorral beszélnek, hogy tele vannak iróniával, öniróniával, kacagnak magukon, sorson, nyomorúságon és valahogy mégis megmaradnak egyenes gerincű embernek, és próbálják emelt fővel viselni, ami jutott nekik. Nekem ezért volt fontos, hogy ezeket a történeteket megírjam, és azt gondolom, hogy az egész regényt amiatt írtam meg, hogy ezeket a történeteket – amik nem feltétlenül a sajátjaim, illetve a gyökerük semmiképpen sem az enyém – elmeséljem.

Az Olvass többet!-hez kapcsolódik egy illusztrációs pályázat is, aminek két alkotójával találkoztál is. Tudjuk, hogy téled sem áll annyira távol a rajzolgatás, hiszen a Nincs egy férfi című kötetedben a saját firkaid találhatóak. Ilyenkor mi születik meg hamarabb, a szöveg vagy a kép?

A szövegek és képek egymástól függetlenül születtek meg, furcsa módon, de egy részük együtt, egy időben. Én sokat rajzoltam, mikor annyi idős voltam, mint ti. Aztán időnként hol igen, hol nem, de leginkább, a családtagjaimnak ajándékba, nem foglalkoztam ezzel soha komolyabban. Tavalyelőtt, meg tavaly nyáron egy utazás után elkezdtem rajzolni és úgy maradtam, hogy rajzoltam, rajzoltam, rajzoltam ezeket a furcsa lényeket. Az elsőket viszonylag magányosan, egy nyaralás alatt egy szobában, mert nem volt kedvem a többiekkel lenni, úgyhogy inkább ültem és rajzoltam. Aztán nagyon sokat pedig úgy, hogy baráti beszélgetések közben ültem és rajzoltam, de nem azokat rajzoltam le, akikkel beszélgetek, még mielőtt valaki elkezdi magát keresgélni a barátaim közül. Szóval megszülettek ezek a rajzok és közben megszülettek a novellák, és mikor leadtam a kéziratot a kiadónak, akkor eszembe jutott, hogy de hát nekem vannak ezek a rajzaim. Mondták, hogy küldjem be, beküldtem, és nagyon örültek neki, és azt gondolták a kiadónál, hogy ezek találnak a szövegekhez. Valójában a szerkesztést teljesen rájuk is bízom, tehát a tördelő meg a grafikus kollégák válogatták, párosították össze a szövegeket a rajzokkal. Úgyhogy egymástól függetlenül születtek meg, de azt gondolom, hogy valamiképpen

ugyanarról a világról mesélnek, úgyhogy talán illenek egymáshoz, de nem lesz belőlem képzőművész.

Beszélgetésünk végén fejezd be a következő mondatot, kérlek: Olvass többet, mert...

...mert sokkal gazdagabb leszel tőle, mert így lehet a legjobban utazni, és mert a világ túl érdekes ahhoz, hogy csak a saját szemszögedből ismerd meg.